

УДК 636"715"(477)4

ВІДРОДЖЕННЯ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

В. Галанець, к. н. держ. упр.

Львівський регіональний інститут державного управління

НАДУ при Президентові України

В. Галанець, фахівець лабораторії дрібного тваринництва

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН України

Постановка проблеми. У 2012 р. припинився 20-річний період розрухи і стагнації сільського господарства й тваринництва зокрема, розпочався період їх відродження і стабілізації. За останнє десятиліття була сформована нова сучасна українська модель розвитку сільського господарства, що складається із двох секторів – корпоративного та індивідуального. До корпоративного входять корпоративні сільськогосподарські товариства, спеціалізовані промислові птахо-фабрики й агрохолдинги, до індивідуального – сімейні фермерські господарства та господарства населення.

Держава зацікавлена у збільшенні виробництва дієтичного продовольства для населення й підвищенні його економічної ефективності [6].

Постановка завдання. Завданням нашого дослідження є визначення місця і ролі бізнесових структур, промислових птахофабрик. Результати дослідження сприятимуть налагодженню взаємозв'язку між корпоративним та індивідуальним секторами, визначенню місця і ролі промислових птахофабрик на світовому ринку.

У табл. 1 відображені зміни, які відбулися за 20-річний період розрухи і стагнації галузі в Україні [5].

Таблиця 1

Валова продукція сільського господарства в Україні, млн грн

Показник	1990 р.	2000 р.	2010 р.	2010 р. до 1990 р.,%
Усі категорії господарств				
Валова продукція сільського господарства	145,8	77,8	100,5	68,9
- рослинництва	66,5	43,5	58,6	88,2
- тваринництва	79,3	34,3	41,8	52,8
Сільськогосподарські підприємства				
Валова продукція сільського господарства	101,2	26,4	45,1	44,6
- рослинництва	49,9	17,8	24,2	53,0
- тваринництва	51,3	8,6	18,7	36,4

Розрахунки в табл. 1 показують, що у 2010 р. порівняно з 1990 р. сільськогосподарські підприємства виробили 44,6% продукції, в тому числі продукції рослинництва – 53,0% і тваринництва – 36,4% [5; 6].

Період розрухи і стагнації галузі припинився тільки у 2011 р. [5]. У цьому році Україна одержала рекордний збір зернових культур – 56,7 млн тонн. Такого обсягу вона ще ніколи не одержувала [6].

У табл. 2 показана динаміка поголів'я худоби і птиці за 1990–2010 роки.

Важко повірити, що поголів'я великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах за 1990–2010 рр. зменшилося на 83,8%, у тому числі корів – на 93,4%, свиней – на 81,5%, овець і кіз – на 114,4%. Таких втрат не було навіть внаслідок Другої світової війни.

Проаналізуємо ще один показник – рівень рентабельності продукції тваринництва (табл. 3). Ці дані також вражаючі.

У 2010 р. збитковим стало виробництво всіх видів продукції тваринництва.

Відсутність коштів у підприємствах і державі призвели до того, що законодавчі акти (важливі й актуальні) не дотримувалися, залишалися деклараціями, що завдало непоправної шкоди уряду, дискредитувало аграрну реформу. Програвали усі.

У 2012 р. реалізація молока і молочних продуктів за інерцією ще була меншою, а реалізація худоби і птиці (у живій вазі) вже зросла на 79,2%, реалізація яєць (на спеціалізованих фабриках) збільшилася у 4,2 раза (табл. 4).

Таблиця 2

Динаміка поголів'я худоби і птиці в Україні за 20 років
(1990–2010 рр.)

Показник	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2010 р.	2010 р. до 1990 р., %
Сільськогосподарські підприємства					
Велика рогата худоба	2108 3	1370	5492	1526	7,2
у т.ч. корови	6101	4594	1851	589	9,5
Свині	1407 1	7152	2414	3625	25,6
Вівці і кози	7165	2423	413	208	4,2
Коні	701	517	257	48	5,2
Птиця	13296 5	5407 4	4536 1	110561	83,2
Господарства населення					
Велика рогата худоба	1540	3856	4386	2968	83,8
у т.ч. корови	2187	2936	3107	2012	93,4
Свині	5187	2992	5238	4335	81,5
Вівці і кози	1253	1675	1460	1433	114,4
Коні	37	239	451	373	+10 раз.
Птиця	11313 8	9567 4	9836 8	93278	82,5

Таблиця 3

Динаміка рівня рентабельності основних видів
продукції тваринництва в Україні ¹

Показник	Р і к											2010 р. до 1990 р., %
	19 90	19 95	20 00	20 03	20 04	20 05	20 06	20 07	20 08	20 09	20 10	
Молоко і молочні продукти ²	32 ,2	- 23 ,2	- 6, 0	9, 9	- 0, 4	12 ,2	- 3, 7	13 ,8	4, 1	1, 4	17 ,9	- 14 ,3
Велика рогата худоба на м'ясо	20 ,6	- 19 ,8	- 42 ,3	- 44 ,3	- 33 ,8	- 25 ,0	- 38 ,4	- 41 ,0	- 24 ,1	- 32 ,9	- 35 ,9	- 56 ,5
Свині на м'ясо	20	-	-	-	-	14	-	-	0,	12	-	-

	,7	16,7	44,3	33,0	14,4	,9	9,2	27,6	3	,1	7,8	28,5
Вівці та кози на м'ясо	2,3	-31,9	-46,4	-37,8	-44,3	-32,1	-34,3	-46,4	-38,6	-31,8	-29,5	-31,8
Птиця на м'ясо	17,0	-18,4	-33,2	11,0	3,8	24,9	12,1	-19,0	-11,3	-22,5	-4,4	-21,4
Яйця	27,3	36,5	10,6	18,5	15,2	23,5	-6,8	9,1	13,0	13,1	18,6	-8,7

¹ За [4].

² З 2001 року – молоко.

Таблиця 4

Реалізація продукції тваринництва
сільськогосподарськими підприємствами, тис. т [6]

Продукція	Рік							2012 р. до 2000 р., %
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
Худоба та птиця (у живій вазі)	969	902	1342	1448	1587	1687	1736	79,2
Молоко і молочні продукти	2684	2121	1834	1994	2004	2061	2360	87,9
Яйця, млн шт.	2644	3700	7729	8566	9416	10790	11156	421,9

У статистичному збірнику за 2012 р. є інформація про зростання середніх реалізаційних цін на продукцію тваринництва (табл. 5).

Таблиця 5

Середні ціни реалізації продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах України, тис. грн/т [6]

Продукція	Рік							2012 р. до 2000 р., %
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
Худоба та птиця (в живій вазі)	2358,0	6909,9	10184	10362	10797	11967	13456	57,07
Молоко і молочні продукти	536,4	1126,9	2065,1	1888,8	2938,7	3041,6	2662,8	49,64
Яйця, млн шт.	191,7	251,8	377,4	403,9	470,6	521,5	627,0	32,71

Аналіз показує, що середні ціни на худобу і птицю (в живій вазі) у 2012 р. порівняно з 2000 р. зросли у 5,7 раза, на молоко і молочні продукти – в 4,9 раза, на яйця – у 3,2 раза.

У такій ситуації тваринництво ожило, з'явилися стимули до продуктивної праці. У 2013 р. порівняно з 2000 р. поголів'я великої рогатої худоби не відновилося. У сільськогосподарських підприємствах воно становило 22,0% щодо рівня 2000 року, у тому числі корів – 24,9%. Зате поголів'я свиней зросло у 7,7 раза, овець і кіз – у 5,4 раза, птиці – у 9,1 раза.

А тепер визначмо рівень рентабельності продукції і порівняємо його з показником періоду розрухи і стагнації галузі – рівень рентабельності основних видів продукції тваринництва (табл. 6).

Таблиця 6

Рівень рентабельності продукції тваринництва
за період 2000–2013 рр., % [7]

Продукція	Рік								2013 р. до 2000 р., %
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Молоко і молочні продукти	-12,7	8,0	9,4	5,5	15,0	23,6	3,2	15,8	+28,5
М'ясо великої рогатої худоби	-51,4	-34,9	-24,4	-27,5	-36,4	-19,1	-27,2	-38,8	+12,6
М'ясо свиней	-56,9	-21,5	22,8	4,1	10,8	18,7	-7,6	7,3	+64,2
М'ясо овець та кіз	-70,6	-46,9	50,9	-9,0	-45,6	-32,6	-53,4	-71,6	-1,0
М'ясо птиці	-37,4	13,1	-0,9	-15,3	4,0	1,6	-0,4	6,9	+44,3
Яйця	0,3	18,7	-21,3	-7,2	5,5	-16,7	4,4	12,1	+11,8

Рівень виробництва продукції птахівництва в Україні наближається до рівня економічно розвинутих країн світу, але за рівнем споживання ми ще серйозно відстаємо. Одна особа у США споживає на рік 114 кг м'яса птиці, в Канаді – 101 кг, Німеччині – 91 кг, Франції – 86, Російській Федерації – 49 кг, а в Україні – лише 39 кг. Сьогодні птахівництво інтенсивно розвивається на всій території України, особливо біля великих промислових міст, курортів [1].

У середньому, за показниками птахофабрик, жива вага бройлера у семитижневу віці сягає 1338 г, збереженість поголів'я – 93%.

Структура птахівництва в Україні має такий вигляд: Інститут птахівництва, племінні птахозаводи, племінні птахорепродуктори, товарні птахофабрики. За інформацією «Укрптахпрому», сьогодні галузь об'єднує в Україні 684 птахогосподарства з різними формами власності, з яких 86 господарств спеціалізуються на виробництві племінної продукції, 150 – на виробництві яєць, 82 – на виробництві м'яса, 195 – міжгосподарські птахівничі підприємства.

Скільки в Україні сьогодні функціонує птахофабрик – невідомо. Як бізнесові структури вони не фігурують у статистичних довідниках, що дуже прикро для науки, особливо для статистики. За неофіційними даними, у Львівській області їх 59, з них 36 організовані в сільськогосподарських товариствах, 23 – у фермерських господарствах [3].

Першими із бізнесових структур прорив в аграрну сферу здійснили промислові спеціалізовані птахофабрики з вирощування курчат-бройлерів до 60–70-денного віку і виробники яєць.

В умовах членства України в СОТ птахівництво своєю продукцією складає конкуренцію імпортній і одержує певні переваги, про що свідчить приріст виробництва м'яса птиці та яєць останніми роки.

Птахівництво, що ведеться на птахофабриках, вимагає високого рівня механізації й автоматизації виробництва, розведення гібридної птиці спеціалізованих порід, своєчасної боротьби із захворюваннями, постачання повноцінних кормів із білково-вітамінними добавками мікроелементів та антибіотиків для всіх статевих груп птиці. Шлях України до світового економічного простору вимагає підвищення конкурентоспроможності продукції та формування її високої якості, що дасть змогу наповнити внутрішній ринок і вийти як конкурентоспроможний гравець на світовий [2]. У сучасних умовах наша держава стоїть перед проблемою недостатнього рівня харчування населення. У багатьох випадках люди споживають лише дешеві продукти сумнівної якості, недоотримують необхідну кількість кілокалорій. Продовольча безпека є складовою національної безпеки держави. Ретроспективний аналіз показує, що Україна поступово зміцнює свої позиції на світовому ринку, адже серед виробників м'яса птиці вона займає 21 місце, а у 2006 р. була на 26 місці. За виробництвом яєць Україна займає 9 місце у світі. Якщо в найближчому майбутньому виробництво яєць збереже ті самі тенденції росту, то ми зможемо забезпечити споживання яєць на рівні розвинених європейських країн і стати одним з основних експортерів цієї продукції в Європі.

Висновки

1. Аграрна реформа в Україні, що розпочалася у 1990 р., поставила низку завдань перед сільськогосподарським виробництвом: перейти на ринкову економіку, яка показала свої переваги в усьому світі; збільшити виробництво аграрної продукції; підвищити його ефективність.

2. Держава не була готова до такого реформування. Настав 20-річний період розрухи і стагнації сільського господарства, включно з тваринництвом.

3. Відродження галузі розпочалося у 2012 році.

4. Найбільш дієздатною та ефективною галуззю тваринництва є птахівництво. Рівень виробництва продукції птахівництва на бізнесовій основі на птахофабриках наближається до рівня економічно розвинутих країн світу, але ми відстаємо за рівнем споживання дієтичного курячого м'яса і яєць.

5. Шлях України до світового економічного простору вимагає підвищення конкурентоспроможності продукції та формування її високої якості.

Бібліографічний список

1. Децюра С.О. Україна у світовому виробництві продукції птахівництва / С. О. Децюра // Економіка АПК. – 2012. – № 2. – С. 133–139.
2. Клочко В.М. Продовольча та енергетична безпека України в контексті світових тенденцій / В. М. Клочко // Економіка АПК. – 2012. – № 1. – С. 135–138.
3. Минів Р. М. Ефективність виробничо-господарської діяльності птахівничих підприємств Львівщини / Минів Р. М. // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 52–57.

4. Сільське господарство України за 2010 рік : стат. зб. – К., 2011. – 826 с.
5. Україна в цифрах 2011 р. : стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 251 с.
6. Україна в цифрах 2012 р. : стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 249 с.
7. Україна в цифрах 2013 р. : стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 240 с.

Галанець В., Галанець В. Відродження тваринництва в Україні

Аграрна реформа в Україні, що розпочалася у 1990 р., поставила завдання: перейти до ринкової економіки, збільшити виробництво сільськогосподарської продукції, підвищити ефективність її виробництва. Держава не була готова до такого реформування. Настав 20-річний період розрухи і стагнації галузі. Найбільше постраждало тваринництво. За результатами аналізу статистичних збірників «Україна в цифрах» за 2011–2013 рр. встановлено, що період розрухи і стагнації сільського господарства у 2012 р. припинився та розпочалося відродження галузі. Найбільш дієздатною та ефективною галуззю тваринництва є птахівництво, яке сьогодні ведеться у спеціалізованих промислових фабриках і має успіх на світових ринках.

Ключові слова: тваринництво України, період розрухи і стагнації сільського господарства (1990–2010), відродження галузі у 2012 році, промислове виробництво продукції птахівництва на бізнесовій основі, вступ України в СОТ, успіхи птахівництва на світовому ринку.

Halanets V., Halanets V. Revival of stock-raising in Ukraine

Agrarian reform in Ukraine which started in 1990 set tasks: go to the market economy, increase the production of agricultural goods, increase its production efficiency. The state was not ready to such reformation. Came the 20-year period of devastation and stagnation of industry. Most affected livestock.

The results of the analysis of statistical compilations concluded that the period of chaos and stagnation of agriculture finished in 2012 and started the revival of industry, including livestock. Poultry has established itself as the most capable and efficient livestock industry. Poultry farming is carried out today in specialized plants and is successful in global markets.

Key words: poultry farming in Ukraine, period of stagnation and economic crisis of agriculture (1990–2010), period of revival of industry 2012, industrial production of poultry on business basis, Ukraine's accession to the WTO, poultry success in the global market.

Галанець В., Галанець В. Возрождение животноводства в Украине

Аграрная реформа в Украине, которая началась в 1990 году, поставила задания: перейти к рыночной экономике, увеличить производство сельскохозяйственной продукции, повысить эффективность ее производства. Государство не

было готово к такому реформированию. Наступил 20-летний период разрухи и стагнации отрасли. Больше всего пострадало животноводство.

По результатам анализа статистических сборников «Украина в цифрах» (2011–2013 гг.) сделан вывод, что период разрухи и стагнации сельского хозяйства прекратился в 2012 году и началось возрождение отрасли, включая животно- водство. Наиболее дееспособной и эффективной отраслью животноводства показала себя отрасль птицеводства, которое сегодня ведется в специализированных промыш-сленных фабриках и имеет успех на мировых рынках. **Ключевые слова:** животноводство Украины, период разрухи и стагнации сельского хозяйства (1990–2010), возрождения отрасли в 2012 году, промышленное производство продукции птицеводства на бизнес-основе, вступление Украины в ВТО, успехи птицеводства на мировом рынке.